

Beroepsprofiel in de praktijk

Het beroepsprofiel is herzien. Je hebt erover kunnen lezen in het artikel 'Beroepsprofiel leraar 'bewegen & sport' anno 2010' van Hilde Bax elders in het blad. Veranderingen in de samenleving, in de school en in ons vak geven hiertoe aanleiding. Hebben deze veranderingen invloed op mijn praktijk? Doe ik dingen anders of moet ik dingen anders gaan doen in de loop der jaren? Wat betekent dit voor mijn lesgeven? De relatie beroepsprofiel en de praktijk staat in dit artikel centraal. Door: Maarten Massink

Er worden in de paragraaf 'beroepsstandaarden' zeven bekwaamheidseisen geformuleerd in competenties. Deze wil ik langslopen en bespreken aan de hand van voorbeelden uit de praktijk van het lesgeven. Wat verandert er voor mij of is er veranderd? We doen dit aan de hand van softballessen in een klas van vierentwintig leerlingen waarbij uitersten van een spectrum tussen A en B worden getoond. Bij A is er *geen of nauwelijks* sprake van het zichtbaar worden van de beroepsstandaard. Bij B is hier wel *zichtbaar aan voldaan*. Er kunnen klassen/situaties zijn waarbij A de startpositie is en er gestreefd wordt naar B. Dit streven betekent in ieder geval een bewust zijn van de standaard, dat kan leiden tot streven naar een andere situatie.

1 De leraar heeft interpersoonlijke verantwoordelijkheid

Het gaat hier om een op samenwerking gerichte sfeer. Er is aandacht voor zelfstandigheid, samenwerking en omgangsvormen.

A: Er worden twee softbalgroepen gemaakt. Twee leerlingen mogen kiezen. We spelen twaalf tegen twaalf op een groot veld: vijf in het buitenveld, vijf in het binnenveld en een pitcher en een catcher en twaalf leerlingen aan slag. De docent wijst aan wie op welke positie speelt om het spel te laten lopen. Als de pitcher teveel wijdt gooit en leerlingen gaan klagen en mopperen grijpt de docent in en gaat zelf pitchen. Bij drie uit wordt er gewisseld ook als niet alle leerlingen aan slag zijn geweest. De docent bewaakt de 'slagwijdregels', roept waar de bal naar toe gegooid moet worden als de bal geslagen is. Na afloop maakt de docent de stand en de winnaar bekend.

B: Twee leerlingen hebben de les ervoor de opdracht gekregen vier teams te maken op papier die ongeveer even sterk zijn. We spelen op twee velden tegelijk driehonken-softbal, zes tegen zes. Als er twee slagmensen zijn geweest wordt er in het veld doorgedraaid met tweetallen: van verre velders naar honkspelers, naar pitcher-catcher, naar verre velders. Iedereen komt een keer op verschillende veldposities te spelen. Als iedereen aan slag is geweest mag de eerste slagman proberen de laatste slagman nog binnen te slaan. Dan wordt er gewisseld van veldpartij. De volgende slagman wordt voor hij gaat slaan eerst slagcoach voor de slagman, daarna scheidsrechter, daarna slagman. De docent coacht de leerlingen op elkaar coachen: 'geef complimenten als iemand iets

Interpersoonlijke verantwoordelijkheid: aandacht voor zelfstandigheid en samenwerken

goed doet, geef goede tips als iemand een fout maakt.' De docent loopt tussen beide velden heen en weer en geeft het voorbeeld door leerlingen die goed coachen te complimenteren en leerlingen die dat achterwege laten, tips te geven over hoe elkaar te coachen. Na afloop vraagt de docent welke leerling volgens anderen goed heeft gecoacht en of de partijindeling goed was. Wie wil vier teams maken op papier voor de volgende les?

2 De leraar heeft pedagogische verantwoordelijkheid

Het gaat hier om een (ook sociaal) veilige en stimulerende leeromgeving creëren voor leerlingen.

A: Er wordt voor de softballes gooien en vangen geoefend door met tweetallen over te gooien. Leerlingen mogen zelf tweetallen vormen. Er blijven een paar leerlingen over die aan elkaar gekoppeld worden. De docent doet het voor en laat zien hoe je hard kan gooien en goed moet vangen. Na wat oefenen wordt er een wedstrijdvorm gedaan waarbij het er om gaat welk tweetal het eerste honderd vangballen heeft gemaakt. Bij honderd ga je allebei zitten op de grond. Als er acht tweetallen al geruime tijd op de grond zitten moeten de laatste twee tweetallen ook maar stoppen want anders moeten de anderen zolang wachten. Er wordt een wedstrijd gespeeld en na de les vraagt de docent aan een paar goede spelers of ze mee willen spelen in het schoolteam waarvan de trainingen volgende week starten.

B: Er wordt geoefend met gooien en vangen. De docent vraagt wie gooien en vangen moeilijk vindt en wie denkt dat hij of zij het redelijk kan. Daarvan worden twee rijtjes gemaakt. De ene kant zijn leerlingen die willen leren gooien en vangen, de andere kant zijn de instructeurs die daarin aanwijzingen geven. De instructeurs gaan de leerlingen leren hoe ze goed moeten gooien en vangen door het principe van 'complimenten en tips' toe te passen. Na verloop van tijd schuiven de instructeurs steeds een plaats door zodat iedere leerling een nieuwe instructeur krijgt. De docent coacht 'de instructeurs', niet 'de leerlingen'. Na afloop

vraagt de docent welke instructeur goed is in tips en complimenten geven. 'Wie heeft je veel geleerd?'. Daarna krijgen leerlingen een keuze. Spelen in een wedstrijdje 'driehonken-softbal' met zes veldspelers, of met elkaar doorgaan met oefenen. Een groepje gaat door met oefenen waarbij een paar instructeurs verder helpen met leren gooien en vangen van leerlingen die daarvoor kiezen. De anderen spelen driehonken-softbal. De docent gaat van de ene groep naar de andere groep en coacht hun oefenen en spelen. Na de les vraagt de docent welke leerlingen mee willen doen met het softbaltoernooi tussen klassen van school van volgende week. Je mag zelf een team maken. Er wordt een pouleindeling gemaakt op sterkte. Geeft niet als je niet zo goed bent, je wordt ingedeeld op gelijke sterkte.

Vakinhoudelijke verantwoordelijkheid: speelwijze wordt per klas afgesproken

3 De leraar heeft vakinhoudelijke verantwoordelijkheid

Hier gaat het om het plannen, realiseren en evalueren van een krachtige leeromgeving met duidelijke doelstellingen.

Pedagogische verantwoordelijkheid: de docent coacht het coachen en gaat van de ene naar de andere groep.

A: Er wordt zo snel mogelijk geprobeerd softbal te spelen op een volledig veld met uitleg van de regels. De officiële softbalregels zijn gekopieerd en liggen klaar in de vakgroepkamer. Dit zijn de regels van de softbalbond en worden uitgedeeld en moeten de leerlingen thuis leren zodat ze de volgende les toegepast kunnen worden. Aan het eind van de rapportperiode is er een toets waarin de kennis van deze regels wordt gevraagd. Vooral de 'binnenhoogregel' is ieder jaar weer een 'instinker'. Op deze manier worden leerlingen het beste voorbereid op het intra- en interscolaire toernooi waar met de officiële regels wordt gespeeld. Binnen de vakgroep worden afspraken gemaakt wie de spelregels up to date houdt en kopieert en wie het toernooi organiseert.

B: Met de vakgroep worden afspraken gemaakt over de te spelen softbalvormen in de verschillende klassen. Welke spelen zijn het meest geschikt om mee te beginnen en welke spelen zijn daar een vervolg op. Tevens wordt er gesproken met welke regelaanpassingen je de veldpartij kan helpen en met welke regelaanpassingen de slagpartij. Vooral veldafmetingen en aantal honken en spelers zijn

daarbij cruciaal. Hoe kunnen we leerlingen een optimaal aantal speelbeurten geven. Er worden studiedagen bezocht en vakliteratuur gelezen die bijdragen aan de ideeën hierover. Voor elke softbalperiode wordt dit met de vakgroep besproken en de speelwijze per klas afgesproken. De lesbrieven en kijkwijzers worden indien nodig aangepast. De wijze van beoordelen en feedback geven wordt ieder jaar bijgesteld. De vakgroep is nu bezig met filmbeelden te maken die op de website van de school te zien zijn met spelvormen die in de verschillende klassen gespeeld worden. Hiermee wordt ook de speelwijze op het toernooi vastgesteld. Na schooltijd is er gelegenheid voor leerlingen die mee doen aan het intrascolaire toernooi om te oefenen. Talentvolle spelers worden uitgenodigd voor schoolteamtraining.

4 De leraar heeft organisatorische verantwoordelijkheid

Het gaat hier om het tot stand brengen van een ordelijke en taakgerichte sfeer.

A: De docent gaat als warming-up met de leerlingen eerst even tien minuten inlopen in het bos als warming-up. Hij loopt voorop en bepaalt het tempo. Als hij merkt dat leerlingen het niet vol kunnen houden roept hij dat ze bij moeten blijven. Degene die voorop lopen en harder willen waarschuwt hij dat ze niet harder mogen en dat de groep bij elkaar moet blijven. Als de laatsten gaan

Organisatorische verantwoordelijkheid: de docent bewaakt

wandelen moet de hele groep wandelen. De laatste tweehonderd meter mag iedereen op eigen tempo. Sommigen gaan sprinten, anderen wandelen rustig uit.

Daarna wordt er met de hele klas gevoetbald op het grote veld. De docent nummert de klas af met nummer één en twee en de partijen zijn gemaakt. Na tien minuten vraagt de docent wie er nog weinig aan de bal is geweest. Acht leerlingen steken hun hand op. De docent zegt dat anderen daar meer rekening mee moeten houden en hen aan moeten spelen. Er wordt nog tien minuten verder gespeeld. Tot slot wordt er met de hele klas nog twintig minuten gesoftbald, twaalf tegen twaalf. Bij drie uit wisselen. Na afloop zegt de docent dat er wat sneller gespeeld moet worden want nu is niet iedereen aan slag geweest.

B: De docent laat als warming-up leerlingen tien minuten inlopen op een 200 meter baan. Eerst twee minuten in een rustig dribbeltempo met de hele klas. Daarna in viertallen van ongeveer gelijk tempo. Daarbij loopt iedere leerling twee minuten als kopman en bepaalt het tempo maar wel afgestemd op zijn groepje. Daarna is er een keuze voor de leerlingen tussen softbal of voetbal. Voor softbal heb je minimaal acht spelers nodig en voetbal minimaal zes. Softbal wordt met driehonken-softbal gespeeld. Bij het veld ligt een lesbrief. Daarop staat hoe je kunt spelen met een groep van twaalf, tien of acht spelers. Tevens staat er op de lesbrief: na de helft van de afgesproken speeltijd is het wisselen, uitjes tellen als punt. Voetbal wordt gespeeld op kleine veldjes drie tegen drie of vier tegen vier. Op de helft van de afgesproken speeltijd zoek je een andere tegenstander. Er kunnen maximaal twee softbalvelden worden opgezet en/of maximaal drie voetbalvelden. Leerlingen moeten zelf groepjes maken en de tijd bewaken. Na twintig minuten wordt er gestopt en mag je opnieuw voor de andere activiteit kiezen of doorgaan met het spel van je eerste keuze. Het gaat er in deze les om of je zelf snel keuzes en groepjes kunt maken en de tijd kunt bewaken. De docent bewaakt of de leerlingen die kiezen, zelfstandig spelen en de tijd bewaken.

5 De leraar heeft verantwoordelijkheid in het samenwerken met collega's

Hier gaat het om het belang van samenwerken met (vak)collega's, het scheppen van het juiste schoolklimaat en teamgericht werken.

Verantwoordelijkheid in het samenwerken met collega's: met de vakgroep is er regelmatig overleg

Verantwoordelijkheid in samenwerking met de omgeving: contacten met vereniging voor een naschools sportaanbod

A: De docent zit in een klassenteam. Hij is mentor van een klas. Iedere week wordt er vergaderd maar hij plant alle andersoortige activiteiten (schoolteamtraining, clinics, toernooien, ouder- en leerling-gesprekken) op deze momenten, want de teamvergadering vindt hij niet zinvol. Meestal gaan deze vergaderingen over onderwijskundige zaken bij de andere vakken en hun cijfers en daar heeft hij met LO niet zoveel mee te maken. Als er een probleem met absentie is, spreekt hij de mentor van de klas wel aan zodat deze gewaarschuwd is als er problemen zijn. Met LO-collega's is er regelmatig overleg over het materiaal en de toernooien. Draaiboeken worden uit de kast gehaald en waarnodig bijgesteld en uitgevoerd.

B: De docent is mentor van een klas en zit in een klassenteam. Hij is geïnteresseerd in onderwijskundige zaken die de school betreffen en zijn vak. Vaak wordt hem zijn mening gevraagd omdat hij een wat andere kijk heeft op leerlingen en andere dingen ziet bij LO. Aan de andere kant is hij geïnteresseerd in andere vakken en hoe 'zijn' leerlingen het daar doen. Niet alleen zijn mentorleerlingen, maar ook de andere leerlingen die hij lesgeeft. Hij krijgt vaak een ander beeld als hij hoort hoe leerlingen bij andere vakken functioneren of problemen hebben thuis. Hij probeert ook een bijdrage te leveren aan oplossingen voor problemen met leerlingen. Vaak heeft hij een ander contact en signaleert ook tijdig problemen, maar brengt ook mogelijke ideeën in voor een aanpak. Met de vakgroep is er regelmatig overleg. Iedere week voor de lopende zaken als materiaalbeheer en toernooien, maar ieder kwartaal met een thematische avondvergadering waarin het leerplan wordt besproken en bijgesteld, en taken verdeeld.

6 De leraar heeft verantwoordelijkheid in het samenwerken met de omgeving van de school

Hieronder valt het onderhouden van contacten met ouders en leerlingen over vorderingen en problemen. Maar ook het onderhouden van contacten met verenigingen en andere faciliteiten op gebied van bewegen en sport.

A: De docent schrijft rapporten voor leerlingen en daarover zijn weinig aanleidingen om met ouders in contact te treden. Andersom bezoeken ouders hem als LO-docent niet zo vaak op ouderavonden. Als mentor speelt hij zijn rol op de ouderavonden. Als er problemen zijn met leerlingen neemt hij dat op met de betreffende mentor of schoolleider. Deze handelt het verder af. Met de gemeente is er contact over het gebruik van de sportvelden maar dat doet de vakgroepvoorzitter. Verder ergert hij zich wel aan de rommel op het schoolplein en rond de school waar jongeren rondhangen maar dat kan hij niet oplossen.

B: De docent geeft in leerling-rapporten aan wanneer hij zich zorgen maakt over de ontwikkeling van leerlingen op het gebied van bewegen en sport. Hij nodigt sommige leerlingen met een bewegingsachterstand uit voor extra gymles. Daarvoor nodigt hij ook de ouders uit voor een gesprek om zijn zorg uit te spreken en zijn handelingsplan mee door te spreken. Verder zijn er contacten met een fysiotherapeut waar leerlingen soms naar worden doorverwezen. Leerlingen die nog niet kunnen zwemmen, krijgen zwemles via school en de vakgroep LO. Ook daarover wordt contact opgenomen met thuis. Er is nu ook een combinatiefunctionaris aangesteld binnen de gemeente die samen met de vakgroep wil

Verantwoordelijkheid voor eigen ontwikkeling: bezoeken van studiedagen

kijken of ze een naschools aanbod kunnen maken op school na lestijd. Er zijn al een paar clubs en verenigingen die clinics willen komen verzorgen op school. Met sommigen is er ook contact in het uitvoeren van het SOK-project waarbij leerlingen in het kader van sportoriëntatie in de les LO op bezoek gaan bij clubs en verenigingen. Het buurtcomité wil een gesprek met school over een gezamenlijke aanpak van de trapveldjes en pleinen rond de school. Door een nieuwe inrichting van deze speelplaatsen kan de school in de pauzes en na schooltijden ook profiteren van deze play-grounds. De LO-docent is gevraagd bij dit gesprek aanwezig te zijn.

7 De leraar is verantwoordelijk voor zijn eigen professionele ontwikkeling

Hier gaat er om dat de docent zijn eigen ontwikkeling ter hand neemt, reflecteert op zijn eigen handelen en professionaliteit en zich als lerende in een organisatie beschouwt.

A: De docent heeft één keer een functioneringsgesprek gehad in de afgelopen tien jaar. Daarbij werd hem gevraagd hoe hij vond dat het ging en of hij ambities had. Hij is tevreden en heeft geen andere ambities binnen school dan lesgeven. Daarna is hij niet meer gevraagd voor een functioneringsgesprek omdat de teamleider prioriteiten anders legt en hij vindt het wel best zo. Hij is bevoegd dus bekwaam. Als er aanleiding is in zijn lessen om het anders te doen dan zal hij wel eens kijken maar hij heeft geen problemen dus waarom zou hij zich verder ontwikkelen. Hij is wel nieuwsgierig naar nieuwe trefbalspelletjes waar leerlingen zo dol op zijn. Zijn repertoire is wel aan vernieuwing toe in dat opzicht. Sommige stagiaires brengen wel eens een leuk ideeetje mee van de ALO en die pikt hij dan op.

B: De docent is erg nieuwsgierig naar nieuwe ontwikkelingen. Hij vindt het heerlijk om over zijn vak te praten en de effecten van

goed bewegen en sport. Hij leest vakliteratuur en bezoekt studiedagen en stimuleert vakgroepgenoten daar ook heen te gaan. Met de meeste collega's heeft hij een goed contact en hij durft zich ook kwetsbaar op te stellen. Ze nodigen elkaar uit of komen ongevraagd in elkaars les om te kijken wat de ander aan het doen is. Soms naar aanleiding van een enthousiast gesprek in de pauze of soms voor een gerichte observatie. Nu zijn ze ook bezig video-opnamen te maken in elkaars les om vast te leggen wat leerlingen geleerd hebben en dat als grondslag te nemen voor hun beoordelingssysteem. Het levert goede gesprekken op en maakt het werken met een leerplan een dynamisch geheel. Zijn teamleider vraagt van hem een 360 graden-feedback waarin hij van leerlingen, collega's en ouders reflecties moet verzamelen op zijn functioneren. Bovendien heeft hij zich aangemeld voor het beroepsregister van de KVLO en is hij bezig punten op te schrijven die hij haalt met studiedagen en conferenties bezoeken. Dit is in ieder geval een bevestiging van zijn inspanningen om zijn vakmanschap en ontwikkeling up-to-date te houden.

Spiegelen in dit spectrum

Je hebt jezelf kunnen spiegelen in dit spectrum. Het vergaat je waarschijnlijk net zo als het mij vergaat. Je wordt hier en daar tussen A en B geslingerd. Soms duidelijk B maar soms moet je misschien erkennen dat je ondanks je streven naar B toch in de buurt van A zit. Wat dat betreft heeft het beroepsprofiel een duidelijke functie. De beroepsgroep wil je een spiegel voorhouden en op grond van het beeld dat je ziet kun je stappen ondernemen om je eigen lesgeefpraktijk eens flink onder handen te nemen of rustig door te gaan op de ingeslagen weg.

Foto: Anita Riemersma

Correspondentie: m.massink1@chello.nl